

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Niemi-Pynttäri, Risto

Title: Siri Hustvedt: Elää, ajatella, katsoa

Year: 2016

Version:

Please cite the original version:

Niemi-Pynttäri, R. (2016). Siri Hustvedt: Elää, ajatella, katsoa. Maailmankirjat :
käännöskirjallisuuden verkkolehti, 2.10.2016. <http://www.maailmankirjat.mape.net/?p=2330>

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Siri Hustvedt: Elää, ajatella, katsoa

RISTO NIEMI-PYNTTÄRI (2.10.2016)

Romaanikirjailijana maailmankuulu Siri Hustvedt liikkuu esseissään kiinnostavalla tavalla unien, muistamisen, kuvittelun alueilla sekä kirjailijana että humanististen tieteiden tuntijana. Hän toimii mielellään eri oppialojen välillä, romaanimaisesti hän haluaa saattaa eri ainekset yhteen:

”Vaeltavana romaanikirjailijana ja esseistinä, jonka tausta on kirjallisuudentutkimuksessa, olen jo jonkin aikaa huomannut tekeväni uintiretkiä kohti erilaisia saaria. Joihinkin olen päässyt rantautumaan ja viipynytkin tovin perehtyäkseni paikallisasujamistoon. Tekemäni havainnot ovat olleet sekä jännittäviä että tyrmistyttäviä. ... Ajatukseni siitä, mitä merkitsee olla ihminen, ovat muuttuneet, avartuneet ja muotoutuneet uusiksi seikkaillessani taideteorian, neurotieteen ja psykoanalyysin kentillä.” (150 – 151)

Hustvedt pohtii tieteiden eri koulukuntia ja on sekä innostunut että tyrmistynyt. Ajattelun ja tiedon aarteisto on huimaa, mutta niiden jargonit pyrkivät tieteen tahtoen eristäytymään pikemmin kuin kommunikoimaan. ”Tutkimusretkiä onnellisten harvojen saarille” -esseen nimi kiteyttää hyvin, sen kuinka rikas kukin saari on oman tietonsa kanssa. Lukija pystyy päättämään kunkin erillisen saaren teosten ja artikkeleiden kirjallisuusluetteloista. Se on eräänlainen lajikartta siltä oppineisuuden saarelta, missä majailleen se on kirjoitettu.

Hustvedt pyrkii kirjoittamaan esseitä, tavalla joka on yleisöystävällistä. Kaisa Sivenius on oikea henkilö kääntämään näitä esseitä, joissa selkeään yleiskielen alla kulkeva teoreettinen syvyys tulee pitää mukana.

Hustvedt ei kirjoita lainkaan poleemista pamflettiesseitä, pikemminkin pohdiskelevaa ja syvällistä. Hän liikkuu humanismin, kognitiivisen aivotutkimuksen ja psykoanalyysin saarelta toiselle. Hän on kirjailija, jolla on myös psykoanalyytikon koulutus. Hän on selvästi ylpeä vapaaehtoistyöstään kirjoittamisen opettajana erään sairaalan psykiatrisella osastolla. Uusia tiedollisia ongelmia hän näkee siellä, kun oikeat ihmiset ja diagnoosit törmäävät. Se kieli mitä hän käyttää psykiatrien kanssa törmää siihen, miten potilaat kokevat kielen jota heistä käytetään.

Intellektuellina Hustvedt on merkittävä tekijä Yhdysvalloissa. Ei liene sattuma, että hänet on kutsuttu tieteentekijöiden työryhmään, joka työskentelee psykoanalyysin ja neurotieteen

välisellä alueella, selkeyttämässä käsitteitä joita molemmat käyttävät. Esimerkiksi tiedostamattoman käsite tarkoittaa eri asiaa Freudilla ja neurotieteissä. Työryhmää vetää maailmankuulu neurotieteilijä Jaan Panksepp, joka käsittelee tutkimuksissaan myös humanistisia asioita, kuten sitä miten lukeminen ja kirjoittaminen muuttaa aivoja, ja sitä miten taide muuttaa katsomista.

Esseekokoelman avaavaan *Elää*-osaan kuuluvat tekstit ovat suoraan Hustvedtin elämästä. Hän ottaa esiin pikemminkin yksittäisiä asioita eikä kerro elämäkertaa, tähtäimessä on koko ajan yleisten kokemusten tarkastelu. Vaikka hän kertoo paljon asioita, joita on kokenut miehensä, kirjailija, Paul Austerin kanssa, niin nekin pysyvät vain esimerkkeinä. Hän käsittelee halua, mutta yleisesti, vaikkakin omien halujensa pohjalta. Hän kertoo, miltä migreeni tuntuu ja miten se vaikuttaa hänen elämäänsä. ”Unta ja unettomuutta” on vaikuttava essee, jossa omat kokemukset rinnastuvat tutkimukseen sekä teoriaan sekä taideproosan kuvaustaitoon:

”Tunnen kuinka jalkani lipsahtaa jalkakäytävän reunalta ja putoan, mutta ennen kuin osun maahan, koen rajun nykäisyn ja olen taas täysin hereillä.”

Tämän kokemuksen takaa hän avaa moninaisen unettomuuden maailman, jopa valveillaolon ennätykset sekä kysymyksen, miksi ihminen tarvitsee unta. Monille ihmisille lukeminen on hyvä keino päästä uneen, kirjailijana Hustvedt aktivoituu lukiessaan niin, että hän lukee vain iltpäivisin mutta ei enää iltaisin.

Uni -essee huipentuu filosofiseen debattiin siitä, onko unessa aktiivista ajattelua, vai onko kyseessä lepo ajatuksista? Hän tuntuu asettuvan sille kannalle, että ajattelu on kuin sydän ja elämä, se ei voi lakata. Se, mikä tarvitsee lepoa, on tietoisuus.

Hustvedt on perehtynyt erityisesti mielen tutkimukseen, ja siltä pohjalta hän tuo oman panoksensa myös taisteluun toden ja fiktion suhteesta ”Tositarinat” esseessään. Tositarinoiden kertominen on genre, joka on kerronnallisesti kömpelö, toden leima kuitenkin kiinnostaa massayleisöjä. Samoin kuin Tosi-TV, tosi-seksi, ja tosirikokset myös tostarina vakuuttaa faktuaalisuudellaan.

Tositarina muistelmanana on nykytutkimuksen mukaan kuitenkin mahdoton laji. Muistot muokkautuvat ajan kuluessa enemmän kuin aiemmin on luultu. Tämä johtuu siitä, että muistot ja mielikuvitus sijaitsevat samalla aivoalueella, ja toimivat samalla tavalla. Toisin sanoen ihmiselle on luonnollista hyödyntää samanaikaisesti sekä muistoja että mielikuvitusta. Tämä on vahva argumentti fiktion puolesta. Omaelämäkerrallisen fiktion hyvät puolet tunnetaan kirjoittamisterapiassa, jossa on kyse tulevaisuuden suuntautumisesta:

”Tulevaisuuden visiointi on puhtaasti kuvitteellista toimintaa, tämänhetkisen minän projisoimista aikaan, joka ei ole vielä koittanut, mutta samaa voi hyvin paljolti sanoa myös omaelämäkerrallisesta muistista.” (137)

Muistinvarainen ehdottomiin tosiasioihin uskomisen on pikemminkin alleviivaamista ja mielelle haitallista rajautumista. Valikointia, väärin muistamista, valemustoja riittää. Omat mielikuvat vaikuttavat vahvasti dokumenttien valikointiin ja tulkintaan. Valokuvat voivat muuttua omiksi muistoiksi, samoin voimakas eläytyminen toisten ihmisten muistoihin voi tehdä siitä itselle tapahtuneen asian. Kirjoittaja, joka liikkuu ehdoton totuus mielessään, ajautuu myös itselleen haitalliseen prosessiin, jota neurotieteessä kutsutaan ”muistojen

lujittamiseksi”. Yhden, vahvennetun ja todeksi julistetun elämäntarinan julkaiseminen voi kaventaa kirjoittajan omaa käsitystä elämästään.

Tositarinat ”vastaavat laajaan tarpeeseen sulloa ihmisen monimutkainen todellisuus helposti myytäviin, karkeasti pelkistäviin teoksiin” kirjoittaa Hustvedt. Hän itse pyrkii osoittamaan, kuinka fiktio toimii samalla muistin ja mielikuvituksen alueella kuin tositarina, mutta kokemusmaailmaa rikastaen.

”Lukemisesta” -esseessään Hustvedt liittää näihin mielen alueen outouksiin vielä yhden mielessä tapahtuvan ihmeellisyyden. Lukijan mielessä tapahtuu muutos, jossa oma sisäinen puhe korvautuu ajoittain kertojan puheella. Hustvedt vastustaa käsitystä, että lukeminen olisi eräänlaista koodin purkamista. Mieli ei toimi sillä tavalla. Lukeminen on mielen toiminto, jossa kertojaksi omassa mielessäni asettuikin joksikin aikaa toinen kertoja:

”Kun luen, otan käyttöön sisäisen puhekykyni . Oletan kirjoittajan kirjoittamat sanat, ja kirjoittajasta tulee siksi aikaa oma sisäinen kertojani, ääni pääni sisällä.” (169)

Esseekokoelman päättävä *Katsoa* -osasto, Hustvedt on kirjoittanut kuvataiteesta jo liki kaksikymmentä vuotta, se näkyy teksteissä. Tuo päätösosa koostuu paitsi kuvataide-esseistä, myös katsomisen ja näkemisen eroa pohtivista jaksoista. Taas kerran kognitiivinen tutkimus yhdistyy kokemukseen, kuten seuraavanlaisessa lauseessa:

”Äidillä on tarve katsoa lastaan, sille ei voi mitään. ... rakastavilla on tarve katsoa toisiaan, sille ei voi mitään.”

Taidetta tarkastellessaan, Hustvedt ei selitä taideteosta vaan tutkii ”sitä, mitä kuvan ja minun välillä on tapahtunut”. Kirjoittaessaan esimerkiksi Giorgio Morandin asetelmista, joissa on jotain pullon tai astian kaltaisia esineitä Hustvedt toteaa, että nuo kohteet voi nähdä vain ensimmäisessä persoonassa. On olemassa maalauksia, esim kertovia töitä, joissa eräänlainen hän ohjaa katsomista. Esimerkiksi Buccio Buonisegnan v.1300 maalaus on sellainen, [siihen liittyvästä Hustvedtin kokemuksesta olen kirjoittanut toisaalla](#). Morandin töissä katsoja on kahdestaan oudon ja abstraktin esineiden havaitsemisen kanssa. ”Kupilta on jollain tavalla viety kupillisuus” sanoo Hustvedt – esineistä puuttuu tuttuus. Niistä ei oikein tiedä, mihin maailmaan ne kuuluvat, mutta niiden katsominen on selvästikin koskettelemista.

Katsomisen koskettelevuus on selvästikin seikka, joka Hustvedtia kiinnostaa. Katsomisen muuttuessa näkemiseksi, koskettaminen on mukana:

”Kun piirrän näkemääni, kosketan mielessäni sitä, mitä katson, minusta tuntuu kuin käteni hyväilisi sen ääriviivoja.” (279).

Tästä johduin lukemaan Siri Hustvedtin esseekokoelmaa *Mysteries of Retancler, Essays on painting* (2005), koska näistä Hustvedtin esseistä on muodostunut minulle syksyn kiinnostavin lukemisen ja ajattelun kokemus.

Siri Hustvedt: *Elää, ajatella, katsoa*. Suom. Kaisa Sivenius, Otava, 462s.

Risto Niemi-Pynttari on kirjoittamisen dosentti, lehtori Jyväskylän yliopistosta